

Alegorie Platona: skrzydlaty zaprzęg

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 16.
- Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 17–18.
- Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 17.
- Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 18.

Alegorie Platona: skrzydlaty zaprzęg

Peter Paul Rubens, *Upadek Featona*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dialogi Platona są nie tylko ważnymi tekstami filozoficznymi, lecz także jednym z największych osiągnięć greckiej prozy z IV w. p.n.e. Filozof wyjaśniał w nich swoje często nowatorskie koncepcje przy pomocy metaforycznych historii lub obrazów literackich. Wpływ filozofii Platona na kulturę europejską był na tyle duży, że z czasem te metafory zaczęły funkcjonować jako alegorie określonych treści. W tej lekcji zapoznasz się z alegorią duszy jako skrzydlatego zaprzęgu.

Twoje cele

- Poznasz teorię duszy Platona.
- Przeanalizujesz Platońską alegorię skrzydlatego zaprzęgu.
- Zastanowisz się, czy alegoria Platona jest aktualna we współczesnych czasach.

Przeczytaj

Nauka o **duszy** jest jedną z najważniejszych części filozofii Platona. Jeśli chodzi o naturę duszy, to składa się ona z trzech elementów. Najważniejszy z nich to **rozsądek** – odpowiada za poznawcze funkcje duszy, bo według Platona tylko dusza jest w stanie poznać to, co istnieje naprawdę – samo piękno, samo dobro, sprawiedliwość i im podobne. Dwa pozostałe elementy pośredniczą między boskim pierwiastkiem w człowieku, rozumem, a ciałem – to wyższa **popędliwość** oraz niższa **pożądliwość**, które funkcjonują w sferze tego, co zmysłowe.

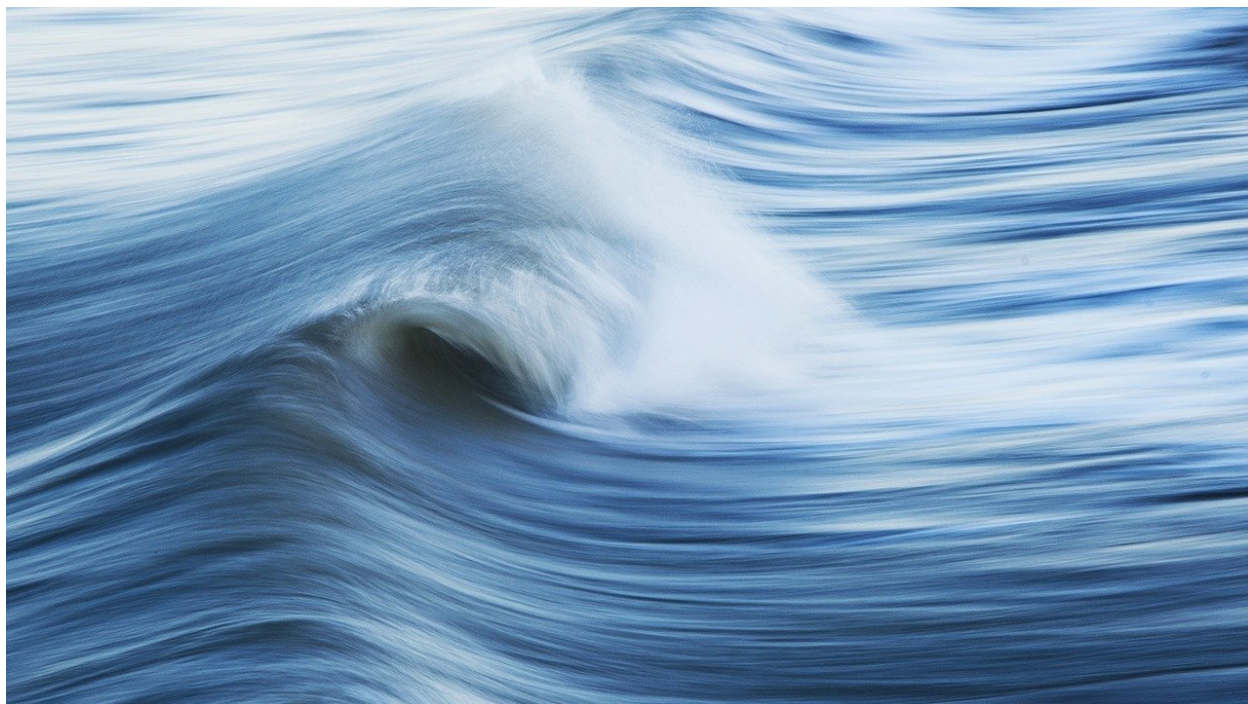
Alegoryczne wyobrażenie platońskiej koncepcji duszy

Źródło: Pexels, domena publiczna.

W **etyce** Platona każdej z części duszy przyporządkowana została właściwa jej **cnota**: rozumowi – mądrość, popędliwości – męstwo, a pożądliwości – umiarkowanie. By każda część mogła właściwie działać, w duszy jako takiej panować musi ład. Cnotą, która wprowadza ład w duszy, jest sprawiedliwość. Tak pojęta dusza posłużyła Platonowi do sformułowania **etycznej** koncepcji czterech cnót oraz do rozwinięcia problematyki **eschatologicznej** oraz **epistemologicznej**.

Dusza jako czynnik życia

Czy dusza sama powstaje, czy raczej jest wieczna? Czy może umrzeć czy jest nieśmiertelna?

Greccy filozofowie zastanawiali się, skąd w przyrodzie wziął się ruch, a co za tym idzie – życie. Platon, w przeciwieństwie do hylozoistów, uważał, że materia jest nieruchoma, a czynnikiem życia w przyrodzie jest dusza.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Platon

Fajdros

[...] Naprzód więc naturę duszy, zarówno boskiej, jak i ludzkiej, rozpatrzmy, przyjrzyjmy się jej stanom biernym i czynnym, a prawdę zobaczymy. [...] Wszelka dusza jest nieśmiertelna. Bo co się wiecznie rusza, nie umiera. Tylko to, co inne rzeczy porusza, a samo skądinąd ruch bierze, mając koniec ruchu, ma też i koniec życia. Jedynie tylko to, co samo siebie porusza, jako iż samo siebie nie opuści, nigdy się poruszać nie przestaje, ale jest dla wszystkich innych rzeczy, którym ruch nadaje, ruchu tego źródłem i początkiem. A początek nie ma chwili narodzin. Z niego się rodzić musi wszystko, co się tylko rodzi, ale on sam z niczego. Przecież gdyby się rodził z czegoś, nie byłby początkiem. A skoro jest nie zrodzony, musi też być i niezniszczalny. Bo gdyby początek zginął, to aniby już on sam z czegokolwiek, aniby nic z niego nie powstało, skoro wszystko się musi z niego rodzić. Tak więc początkiem ruchu jest to, co samo siebie porusza. A to ani ginąć, ani się rodzić nie może, boby się całe niebo i wszystko stworzenie zwało i stanęło, a nie miałoby skąd znowu ruchu nabrać i przyjść na

świat. Skoro się tedy pokazuje, że nieśmiertelne jest to, co samo siebie porusza, wolno powiedzieć zupełnie śmiało, że to właśnie jest istota i pojęcie duszy. Bo każde ciało, które ruch bierze z zewnątrz, jest bezduszne, martwe, a które z wnętrza, samo z siebie, to ma duszę, bo taka jest natura duszy. Jeżeli tak jest rzeczywiście, że niczym innym nie jest to, co porusza samo siebie, jak tylko duszą, to z konieczności dusza będzie nie zrodzoną i nieśmiertelną. [...]

Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 16.

Eschatologia. Preegzystencja duszy i metempsychoza

Czy dusza istnieje niezależnie od ciała, a jeśli tak, to kim jest człowiek – byt złożony z ciała i duszy? Co dzieje się z duszą przed narodzinami i po śmierci człowieka? Dlaczego dusza w ogóle łączy się z materią?

((Platon

Fajdros

[...] Dusza w ogóle włada nad tym, co bezduszne, i po całym świecie wędruje, rodząc się tu w tej, a tam w innej postaci. A że doskonała jest i skrzydlata, więc po niebie lata i całym światem włada, i gospodaruje w nim jak u siebie w domu. A jeśli pióra straci, spada, aż coś stałego napotka, uchwyci i zamieszka tam, ciało ziemskie na siebie wzięwszy, które teraz, niby samo z siebie, poruszać się zaczyna dzięki jej sile i nazwę otrzymuje wszelkiej istoty żywej. Taki kompleks duszy i ciała nazywa się śmiertelnikiem. [...] Przyrodzoną mają skrzydła siłę, to, co ciężkie, podnosić w górę, w niebo, gdzie bogów rodzina mieszka. Żadne ciało nie ma w sobie tyle boskiego pierwiastka, co skrzydła. A boski pierwiastek – to piękno, dobro, rozum i wszystkie tym podobne rzeczy. Takim pokarmem się żywią i z niego rosną najszybciej pióra duszy, a od bezceństwa i zła marnieją i nikną. [...]

Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 16.

Metempsychoza

Z języka greckiego *metempsychosis* – wędrówka dusz. Metempsychoza to religijna koncepcja wędrówki dusz przez kolejne wcielenia. Po śmierci ciała dusza wciela się w inny byt fizyczny.

Źródło: Pexels, domena publiczna.

Platon

Fajdros

[...] A oto prawo Konieczności: jeśli która dusza, za bogiem w ślad idąc, zobaczy coś ze świata prawdy, nic się jej stać nic może aż do następnego obiegu, i jeśliby to zawsze potrafiła, nigdy żadnej szkody nie poniesie. Ale jeśli nic zdoła dociągnąć do szczytu i nic nie zobaczy, a przypadkiem jakimś napije się niepamięci i złością się ciężką napełni, a ociążała pióra straci i na ziemię spadnie, nic wolno jej wtedy wejść w żaden organizm zwierzęcy przy tych pierwszych narodzinach; prawo nakazuje, żeby ta, co najwięcej zobaczy, weszła w zarodek człowieka, który będzie filozofem albo będzie oddany pięknu, Muzom jakimś lub miłości, a druga w ciało króla, który praw słucho, wojownika lub władcy, trzecia w polityka, gospodarza, wielkiego przedsiębiorcy, czwarta wejdzie w zapalonego gimnastyka albo jakiegoś lekarza, piątej żywiołem będą wróżby i misteria, szóstej żywot przypadnie twórcy lub naśladowcy, siódmej rzemiosło lub rola, ósma to będzie sofista lub mówca ludowy, dziewiąta – tyran. Takie dusze po trzecim okresie tysiącletnim, jeśli trzy razy z kolei taki żywot wybrały, dostają pióra na nowo i w trzytysięcznym roku

odlatują. A inne, kiedy pierwszy żywot ukończą, idą na sąd. A po sądzie jedne do więzień podziemnych idą karę odbywać, a inne, łżejsze po wyroku, odchodzą w jakieś miejsce wszechświata, gdzie pędzą żywot taki, na jaki w ludzkiej postaci zasłużyły. A po tysiącu lat przychodzą jedne i drugie ciągnąć losy i wybierać nowe życie. A wybiera każda takie, jakie chce. Tam i w zwierzęce ciało dusza człowieka przechodzi, a ze zwierzęcia, które kiedyś było człowiekiem, znowu w człowieka wstępuje. Ale ta, która nigdy prawdy nie oglądała, nigdy do tej nie przyjdzie postaci. [...]

Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 17–18.

Dusza jako podmiot poznania

((Platon

Fajdros

[...] Miejsce to, w którym istnieją [idee] zajmuje nie ubrana w barwy, ani w kształty, ani w słowa istota istotnie istniejąca, którą sam jeden tylko rozum, duszy kierownik, oglądać może. Naokoło niej świat przedmiotów prawdziwej wiedzy. A że boski umysł rozumem się karmi i najczystsza wiedzą, a podobnie umysł każdej duszy, która chce przyjmować to, co jej odpowiada, przeto każda się radością napęlnia, kiedy byt od czasu do czasu zobaczy, widokiem prawdy się karmi i rozradowuje, aż ją obręcz drogi znowu na to samo miejsce przyniesie. A podczas tego obiegu ogląda sprawiedliwość samą, ogląda władzę nad sobą, ogląda wiedzę nie tę, która się z wolna tworzyć musi, a jest różna o różnych rzeczach, które my dziś bytami nazywamy, ale wiedzę rzeczywiście istniejącą, o tym, co jest istotnym bytem. I inne, tak samo istotne byty ogląda, a tym się nakarmiwszy, z powrotem się w głąb wszechświata zanurza i do domu wraca. [...]

Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 17.

Anamneza

Skąd człowiek posiada wrodzoną wiedzę o pojęciach ogólnych?

Platon

“ *Fajdros*

[...] Bo człowiek musi rozumieć pojęcia rodzajów, kiedy rozumowanie od wielu spostrzeżeń rozpoczyna, a potem je myślą w jedno zbiera. A to jest przypominanie sobie tego, co niegdyś oglądała nasza dusza, kiedy z bogiem wędrowała i nie patrzyła nawet na to, co my dziś rzeczywistością nazywamy, kiedy wychylała głowę w sferę bytu istotnego. Toteż słusznie jedynie tylko dusza filozofa ma skrzydła. Bo jej pamięć zawsze wedle sił do tego się zwraca, co nawet bogu boskości użycza. Człowiek, który w takich przypomnieniach żyje jak należy i doskonałych zawsze święceń dostępuje, tylko on jeden istotnie doskonałym się staje. A że o ludzkich sprawach zapomina, a z tym, co boskie, obcuje, gani go wielu jako narwańca, ale że bóg w nim mieszka, o tym nie wiedzą ci, których jest wielu. [...]

Źródło: Platon, *Fajdros*, [w:] tegoż, *Dialogi*, tłum. W. Witwicki, Gdańsk 2000, s. 18.

Słownik

alegoria

(gr. *allegoreo* – mówić coś innego) motyw lub zespół motywów, który poza znaczeniem dosłownym i bezpośrednio przedstawionym ma ukryte znaczenie dodatkowe, pozostawione domyślności czytelnika lub wyjaśnione przez autora; znaczenie to, zwane alegorycznym, jest połączone ze znaczeniem dosłownym zwykle w sposób umowny, mający oparcie w tradycji literackiej, kulturalnej, religijnej; sens alegorii jest ściśle określony i ustalony konwencjonalnie (w przeciwieństwie do symbolu)

anamneza

(gr. *anamnesis* – przypomnienie) przypominanie sobie przez duszę idei, które oglądała przed połączeniem się z ciałem człowieka

cnota

(gr. *arete* – dzielność, sprawność) pierwotnie „dzielność”, „odwaga” wojownika; w sensie etycznym – zespół cech uważanych za najwyższe dobro człowieka

dusza

termin pojawiający się zarówno w filozofii, jak i w teologii oraz doktrynach religijnych; jako termin filozoficzny, dusza definiowana była na wiele sposobów; do najogólniejszej definicji duszy można zaliczyć następujące elementy: 1) jest bytem; 2) w przeciwieństwie do ciał postrzeganych za pomocą zmysłów jest niewidzialna; 3) w przeciwieństwie do obiektów materialnych jest niematerialna; 4) w przeciwieństwie do ciała jest

nieśmiertelna; 5) w przeciwieństwie do materii jest czynnikiem życia w przyrodzie, podmiotem wszelkich czynności życiowych

epistemologia

(gr. *episteme* – wiedza, umiejętność, zrozumienie + *logos* – nauka, myśl) dział filozofii traktujący o przedmiocie, treści, procesach, sposobach, granicach i kryteriach ludzkiego poznania

eschatologia

(gr. *eschatos* – ostateczny + *logos* – nauka) doktryna o charakterze religijnym lub filozoficznym dotycząca kresu istnienia świata oraz pośmiertnych losów człowieka

etyka

(gr. *ethikos (logos)* – moralność, etyka) nauka o moralności, która jest ogółem ocen i norm moralnych przyjętych w danej zbiorowości społecznej (zbiorowości, klasie lub grupie społecznej, środowisku) w określonej epoce

hylozoizm

(gr. *hýlē* – materia, *zōē* – życie) pogląd ontologiczny mówiący, że materia obdarzona jest życiem

idea

(gr. *idéa* – to, co widoczne, kształt, wyobrażenie, postać) jedno z podstawowych pojęć filozoficznych, ze względu na swą historyczność i ilość zastosowań bardzo złożone w definiowaniu; do filozofii wprowadził je Platon, aby określić to, co inteligibilne, a więc niedostępne poznaniu zmysłowemu, a odkrywane jedynie przez rozum, tzn. racjonalny namysł nad światem, o którym pouczają nas zmysły; w dualizmie platońskim przeciwstawiana zmysłowej materii, z której (na wzór wiecznych idei) powstają zniszczalne rzeczy jednostkowe

preegzystencja

(fr. *préexistence*, *pre* – przed + *existence* – istnienie) wiara w istnienie ludzkiej duszy przed powstaniem ciała

Film edukacyjny

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D6WsHmCV2>

Film edukacyjny. Skrzydlaty zaprzęg Platona.

Wywiad z prof. Janem Hartmanem.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Skrzydlaty zaprzęg Platona.

Polecenie 1

Wyjaśnij, co symbolizują poszczególne elementy alegorii skrzydlatego zaprzęgu.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, czy, twoim zdaniem, alegoria Platona jest aktualna w obecnych czasach? Poszukaj wzorców osobowych z dowolnych dzieł kultury, które poprą twoją opinię.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawną odpowiedź. Dusza według Platona składa się z...

☐ czterech elementów.

☐ trzech elementów.

☐ jednego elementu.

☐ dwóch elementów.

Ćwiczenie 2

Zaznacz elementy, z których – według Platona – składa się dusza.

☐ rozsądek, popędlivości, pożądliwości

☐ piękno, dobro, sprawiedliwość, umiarkowanie

☐ rozsądek, zmysły, umiarkowanie

☐ poznanie, rozum, zmysł

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawną odpowiedź. Cnota, która wprowadza ład w duszy, to...

☐

męstwo.

☐

umiarkowanie.

☐

sprawiedliwość.

☐

mądrość.

Ćwiczenie 4

Dopasuj do każdej z części duszy właściwą jej cnotę.

rozum

mądrość

popędliwość

męstwo

pożądliwość

umiarkowanie

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj pojęcia do definicji.

anamneza	sposób poznania danej rzeczy poprzez przypominanie sobie o niej niezależnie od doświadczenia zmysłowego danego człowieka
metempsychoza	pogląd, według którego dusza (bądź świadomość) po śmierci ciała może wcielić się w nowy byt fizyczny
preegzystencja	wiara w istnienie duszy przed poczęciem człowieka

Ćwiczenie 6

Rozstrzygnij, które twierdzenia są prawdziwe, a które są fałszywe.

Płaton uważał, że...		
materia jest ruchoma.	P ☐	F ☐
czynnikami życia w przyrodzie jest dusza.	P ☐	F ☐
dusza jest śmiertelna.	P ☐	F ☐
dusza jest niezrodzona.	P ☐	F ☐

Ćwiczenie 7

Płaton uważał, że „Śmierć jest najważniejszym aspektem życia. Celem i dążeniem ludzi jest wyzwolenie się duszy z ciała. Ciało jest więzieniem dla duszy.” Uzasadnij stanowisko prezentowane przez filozofa.

Ćwiczenie 8

Platon pyta w swoim tekście: „Dlaczego mam się bać śmierci? Skoro skazaniec nie może się doczekać wolności, czemuż i ja nie miałbym pragnąć uwolnienia z ciała?” Uzasadnij stanowisko filozofa.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Alegorie Platona: skrzydlaty zaprzęg

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

VII. Filozofia i kultura europejska jako „przypisy do Platona”. Uczeń:

1) przedstawia oraz interpretuje wielkie alegorie Platona (jedna do wyboru): „drugie żeglowanie (wyprawa)” i „słońce” (Fedon, 98 c – 100 b), „jaskinia” (Państwo, 514 a – 517 a), „skrzydlaty zaprzęg” (Fajdros, 246 a–b, 253 d–e), „pierścień Gygesa” (Państwo, 358 e – 361 d);

Lektura obowiązkowa

3) Platon, jeden z fragmentów z następujących dialogów (w związku z działem VII pkt 1 treści nauczania): Fedon (98 c – 100 b), Państwo (514 a – 517 a), Fajdros (246 a – b, 253 d – e), Państwo (358 e – 361 d);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- pozna teorię duszy Platona;
- przeanalizuje Platońską alegorię skrzydlatego zaprzęgu;
- zastanowi się, czy alegoria Platona jest aktualna we współczesnych czasach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- film;
- praca z tekstem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia chętnym lub wybranym uczniom e-materiał: „Alegorie Platona: skrzydlaty zaprzęg”. Uczniowie przygotowują krótki film (teledysk) jako ilustrację do treści materiału. Film mogą przygotować na telefonach komórkowych lub wykorzystać szablony do animacji dostępne w internecie. Uczniowie powinni umieć opowiedzieć o swoich etiudach i uzasadnić dobór środków artystycznych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom temat lekcji i cele zajęć, które wyświetla przy użyciu tablicy interaktywnej lub rzutnika, oraz wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *W jaki sposób Platon przekazywał swoje poglądy filozoficzne?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.

2. Nauczyciel prosi uczniów, żeby na podstawie przeczytanego tekstu zrekonstruowali poglądy Platona na temat duszy. Poleca uczniom, żeby w parach opracowali notatkę na ten temat.
3. Po wykonaniu zadania wskazane pary prezentują swoje notatki. W razie potrzeby nauczyciel lub pozostali uczniowie uzupełniają odczytywane informacje.
4. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Film edukacyjny”. Odczytanie polecenia do multimediu: *Wyjaśnij, co symbolizują poszczególne elementy alegorii skrzydlatego zaprzęgu*. Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
5. Prowadzący pyta uczniów, czy ich zdaniem alegoria Platona jest aktualna w obecnych czasach. Prosi ich, aby wskazali wzorce osobowe z dowolnych dzieł kultury, które poprą ich opinię.
6. W tej fazie zajęć ochotnicy prezentują filmy, które przygotowywali w ramach pracy przed lekcją. Uczniowie wspólnie oceniają, czy poszczególne teledyski trafnie oddają alegorię skrzydlatego zaprzęgu.

Faza podsumowująca:

1. **Praca z zestawem ćwiczeń.** W zależności od liczebności klasy nauczyciel może wykorzystać zaproponowane w e-materiale ćwiczenia do pracy indywidualnej lub grupowej, może też wprowadzić elementy rywalizacji. Zarówno odpowiedzi na pytania zamknięte, jak i otwarte powinny zostać omówione na forum klasy.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Przygotuj notatkę graficzną, w której jak najzwięźlej przedstawisz alegorię skrzydlatego zaprzęgu Platona.

Materiały pomocnicze:

- Praca zbiorowa, *W kręgu Platona i jego dialogów*, Toruń 2005.
- Kahn Ch., *Platon i dialog sokratyczny: wykorzystanie literackiej formy na użytek filozofii*, tłum. M. Filipczuk, Warszawa 2018.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.